

Выводы. Считаю, что практическая реализация элементов технологии проблемного обучения, игровых приёмов, коммуникативного обучения, применение дифференцированных, ситуативных заданий эффективно способствуют развитию личности школьника, его творческих способностей, ценностных ориентаций, сказывается на результативности работы учителя: создаётся система преподавания; накапливается дидактический материал по пройденным темам; проводятся открытые уроки; учитель участвует в предметных семинарах, выступает на заседаниях методического объединения по теме самообразования.

Использованная литература

1. *Ашевская, Л. А.* Развитие творческих способностей и личности учащихся [Текст] / Л. А. Ашевская // Русский язык в школе. – 2001. – № 6. – С. 21–25.
2. *Баев, П. М.* Играем на уроках русского языка [Текст] / Пётр Михайлович Баев. – М. : Просвещение, 1989. – 90 с.
3. *Богданова, Г. А.* Опрос на уроках русского языка [Текст] / Галина Александровна Богданова : кн. для учителя (Из опыта работы). – М. : Просвещение, 1989. – 208 с.
4. *Кульневич, С. В.* Современный урок. Ч. 1: Научно-практич. пособ. [Текст] / С. В. Кульневич, Т. П. Лакоценина. – Ростов -н/Д : Учитель, 2006. – 288 с. – (Педагогика нового времени).

ПРОБЛЕМА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ КОМБІНОВАНОЇ СИСТЕМИ М. П. ГУЗЬКА

Галина Діденко,

*учитель біології, КЗ «Южненська Авторська М. П. Гузька
експериментальна спеціалізована загальноосвітня
школа-комплекс І–ІІІ ступенів
Южненської міської ради Одеської області»*

У статті автор акцентує увагу на важливості індивідуалізації для підвищення ефективності профільного навчання, висвітлює свій досвід розв'язання цієї проблеми в умовах комбінованої системи М. П. Гузька.

***Ключові слова:** профільне навчання, індивідуалізація, старшокласник.*

In the article the author focuses on the importance of individualization for the purpose of increasing the efficiency of the specialized courses. The author describes his personal experience with issues of individualization in terms of teaching combined system M. P. Guzyka.

***Keywords:** profile education, individualization, high school student.*

В статті автор акцентує увагу на важливості індивідуалізації для підвищення ефективності профільного навчання, описує свій досвід рішення цієї проблеми в умовах комбінованої системи М. П. Гузька.

***Ключевые слова:** профильное обучение, индивидуализация, старшеклассник.*

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими і практичними завданнями. На етапі всебічного реформування українського суспільства сфера освіти є пріоритетним напрямом системи державної політики. Сучасний етап розвитку освіти передбачає формування творчої особистості з

розвиненими природними нахилами, здатної використовувати здобуті знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя, для всебічного інноваційного розвитку суспільства та країни. Вітчизняна освіта може успішно виконувати свої прогностичні функції тоді, коли її структура, зміст, організація та методи реалізації достатньо мобільні, а також відповідають потребам не тільки сьогодення, але й орієнтовані на перспективу.

Отже, профільне навчання в Україні – незворотний процес, необхідність якого визнано в усьому світі. Адже сенс життя кожної людини полягає у якнайповнішій життєвій самореалізації, що має принести користь суспільству і самій людині. Утім, в ідеї профільного навчання криється проблема, що полягає в неузгодженості теоретичних пошуків, освітніх парадигм і реалій сьогодення. Наразі профільне навчання залякло між проголошеними цілями і потребами практики. Для виходу з цієї ситуації необхідне узгодження дій науковців (більше прогресивності і гнучкості) і вчителів-практиків (старанність і досвід).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема індивідуалізації навчання в усі часи привертала увагу видатних педагогів, серед яких – Я.-А. Коменський, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, К. Ушинський, Б. Грінченко. Активно досліджується питання індивідуалізації з середини ХХ століття, що знайшло відображення у працях Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанського, А. Кірсанова, В. Крутецького, А. Мудрика, Є. Петровського, Є. Рабунського, Т. Шамової, Г. Щукіної, В. Юркевич, І. Якиманської та ін.

Узагальнення основних положень наукових праць дає можливість визначити такі напрями наукових досліджень, пов'язаних з розв'язанням означеної проблеми: індивідуальності та індивідуальних відмінностей (Ананьєв Б., Ломов Б., Мерлін В.); концепції індивідуалізації та диференціації навчання (Бугайов О., Бурда М., Васьківська Г., Володько В., Гончаренко С., Дейкун Д., Дивак В., Кірсанов А., Литвиненко Г., Рабунський Є., Савченко О., Фірсов В., Унт І. та ін.); індивідуального підходу у навчанні (Войтко В., Гончаренко С., Костюк Г., Макаренко А., Савченко О., Ярмаченко М.); ідеї провідної ролі діяльності й спілкування у формуванні особистості (Буряк В., Коломинський Я., Леонт'єв О., Ломов Б., Майєрс Д., Мудрик А., Петровський А., Піаже Ж. та ін.); дослідження різних аспектів особистісно-орієнтованих технологій навчання (Бех І., Євдокимов В., Пехота О., Помету О., Прокопенко І., Якиманська І. та ін.); організації групової навчально-пізнавальної діяльності школярів (Виноградова М., Вітківська І., Котов В., Лійметс Х., Нор К., Первін І., Пехота О., Цукерман Г., Чередов І., Ярошенко О. та ін.); надання педагогічної підтримки учням (Амонашвілі Ш., Анохіна Т., Бабанський Ю., Бондаревська О., Газман О., Крилова Н., Михайлова Н., Поляков С., Сорока Г., Строкова Т., Харківська В., Юсфін С. та ін.).

Мета статті – окреслення проблеми індивідуалізації профільного навчання старшокласників, розв'язання якої сприятиме підвищенню ефективності їхньої навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем своїх сильних і слабких можливостей навчання, підтримці і розвиткові самобутності з метою самостійного вибору смислів навчання. Індивідуалізація сприяє розвиткові самосвідомості, самостійності й відповідальності.

Як зазначає Ю. Бабанський, індивідуалізація навчання – це не пристосування до індивідуально-типологічних особливостей, а розвиток їх під впливом організованого колективного навчання за гармонійного поєднання інтересів суспільства і самої особистості [1, с. 119–146].

Педагогічна підтримка полягає у спільному з учнем визначенні його інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), які заважають йому досягати позитивних результатів у навчанні (Газман О.). Підґрунтям педагогічної підтримки є взаємини рівноправності, рівноцінності, поваги й довіри між учителем і учнем. Процес навчання, за С. Миропольським, має відповідати природі дитини. В основу принципу природовідповідності закладено природність та ознаки волі, що дає вчителю можливість використовувати різноманітний зміст виховання кожної особистості. Зважаючи на це, вчений визначив три мети, які стоять перед школою: основна – впливати розвивально на всю натуру дитини; друга – повідомляти їй чіткі та конкретні поняття про пізнання оточуючого світу, що і буде необхідною умовою її розумового розвитку, а головне – прагнення до самоосвіти; третя – сприяти утворенню в кожній дитини справді людського характеру [3].

Індивідуалізація передбачає: індивідуально орієнтовану допомогу учням в усвідомленні власних потреб, інтересів, цілей навчання; створення умов для вільної реалізації завданих природою здібностей і можливостей; підтримку школяра у творчому самовтіленні; підтримку учня у рефлексії.

Глибоке знання індивідуальних особливостей учня необхідне для зв'язання двох взаємопов'язаних завдань: індивідуалізації – підтримки і розвитку одиничного, особливого, своєрідного як потенціалу особистості; соціалізації – адаптації у соціальному середовищі і самореалізації особистості в ньому.

Особистість створюється суспільними стосунками, у які вступає індивід у процесі діяльності [2, с. 17–19].

Індивідуалізацію навчання ми здійснюємо в умовах комбінованої системи М. П. Гузика, мета якої полягає в забезпеченні найкращих умов для розвитку тих якостей дитини, що становлять її талант. Саме тому організація навчання спрямована на розкриття, розвиток і реалізацію провідних здібностей учня.

Першочерговими завданнями навчання за комбінованою системою є:

– формування та розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей (засвоєння найбільшого блоку наукової інформації, технології розумової діяльності, прийомів і способів застосування наукових знань, умінь і навичок дивергентного, конвергентного та оцінювального мислення);

– виявлення природних особливостей, творчих здібностей учнів та створення умов для реалізації і розвитку їх (формування самостійності

мислення, гнучкого кмітливого та креативного інтелекту, а також його прогностичних якостей, виваженості, сміливості щодо прийняття ризикованих рішень);

– забезпечення необхідних умов для розвитку емоційної сфери учня (розвиток механізмів тонкого, емоційного сприйняття життя, толерантності, емпатичності у стосунках, засвоєння моральних законів і принципів поведінки, виховання почуття самоповаги, незалежності мислення).

Принципи навчання за комбінованою системою відбивають загальні системоутворювальні принципи авторської моделі:

– принцип творчості означає, що будь-який педагогічний вплив на учня має бути спрямовано на пробудження творчих сил і можливостей, на їх актуалізацію й активацію;

– принцип природодозцільності передбачає побудову навчання відповідно до природних особливостей учня. За цим принципом у навчанні створюється відповідне змістове поле, у межах якого відбувається диференціація, індивідуалізація та персоналізація навчально-виховного процесу;

– принцип саморегуляції забезпечує таке керування навчальним процесом, яке регулює індивідуальний старт у шкільному навчанні, індивідуальне тематичне проходження шкільної програми та відповідний рівень її складності.

У своїй роботі ми використовуємо комбіновану систему М. П. Гузика, що передбачає три етапи в організації навчально-виховного процесу, згідно з якими проводяться сім типів уроків:

1-й тип уроку – урок розбору блоку навчальної інформації (на якому вчитель дає стислий зміст теми у вербальному вигляді та у вигляді асоціативних носіїв інформації); цей тип уроку передбачає використання таких форм і методів роботи, як робота у групах і парах;

2-й тип уроку – уроки фронтального опрацювання блоку навчальної інформації (на яких обсяг теми, що вивчається, доповнюється, поглиблюється за рахунок додаткових джерел знань); передбачає роботу в парах та індивідуальне опрацювання матеріалу;

3-й тип уроку – урок індивідуального опрацювання блоку навчальної інформації, що дає змогу розвивати природні індивідуальні здібності учнів (попередньо діти вибирають індивідуальні диференційовані різнорівневі (А, В, С, D) програми та виконують їх); передбачає індивідуальну роботу учнів за диференційованими програмами;

4-й тип уроку – урок внутрішньопредметного опрацювання блоку навчальної інформації (мета якого – зменшення прогалів у засвоєнні певної теми чи розділу за допомогою узагальнення знань, розширення кола інформації, поєднання цієї теми з іншими з цього самого курсу); передбачає індивідуальну роботу та роботу в малих групах за програмами відповідно до природних нахилів;

5-й тип уроку – урок міжпредметного опрацювання блоку навчальної інформації поєднує певну тему з іншими галузями наук (учням пропону-

ються персоніфіковані програми, засновані на компетентнісному підході, коли кожен учень вибирає свій напрям діяльності); передбачає роботу в групах і спрямований на розвиток таланту дитини;

6-й тип уроку – моніторинг знань учнів (тестування відповідно до теми, 1–9 балів), що визначає їхні академічні рівні знань; передбачає тестування індивідуального та групового характеру;

7-й тип уроку – моніторинг знань учнів (творчий тур, захист власних проєктів, 10–12 балів) розкриває творчий потенціал учня, особистісні можливості; передбачає інтерактивні форми роботи: аукціон, круглий стіл, форум, дебати, турніри.

На уроках внутрішньопредметного опрацювання учням пропонуються персоніфіковані програми, розраховані на усунення недоліків, прогалин у знаннях учнів, розвитку природних здібностей й таланту, а також на розвиток дивергентного та конвергентного мислення. Уроки міжпредметного опрацювання я проводжу з метою об'єднання дітей у гетерогенні групи за нахилами для виконання подальших творчих завдань. Наприклад, група академічного нахилу (хіміки, фізики, медики, математики, інформатики, судмедексперти) розглядає будову та процеси життєдіяльності клітини; група художньо-естетичного нахилу (художники, аплікатори, музиканти та фотографи) створює малюнки, аплікації, вироби з природного матеріалу, музичні колажі, фотоальбоми; група гуманітарного нахилу (історики, філологи) доповнює інформацію про історію вивчення конкретної теми, добирають легенди та складають розповіді різними мовами, загадки, прислів'я, вислови.

Висновки. Отже, як зазначав І. Унт, успіх індивідуалізації залежить від учителя. Його ставлення до індивідуалізованого процесу навчання, від мотивації діяльності та реальної її реалізації [4]. Тобто, педагогічна підтримка використовується з метою допомоги учням у розв'язанні проблем: діагностичної, пошукової, діяльнісної, рефлексійної. Звісно, вона не може замінити процес навчання – основний шлях одержання поколінням, що підрос-тає, соціального досвіду, створеного людством протягом тисячоліть. У цьому разі здійснюється індивідуальний підхід, суть якого полягає в управлінні розвитком учня, що базується на глибокому знанні рис його особистості і умов життя. Педагогіка індивідуального підходу передбачає пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей школяра з метою забезпечення запроєктованого рівня розвитку особистості.

Література

1. *Бабанский, Ю. К.* Оптимизация обучения: общедидактический аспект [Текст] / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
2. *Лернер, И. Я.* Дидактические основы формирования познавательной самостоятельности учащихся при изучении гуманитарных дисциплин : автореф. докт. дис. [Текст] / И. Я. Лернер. – Москва, 1971. – 38 с.
3. *Миропольский, С. И.* В чем наша задача [Текст] / С. И. Миропольский // Наша начальная школа, 1873. – Т. 1. – С. 3–46.
4. *Унт, И. Э.* Индивидуализация и дифференциация обучения [Текст] / И. Э. Унт. – М., 1990.